

ՀԱՄԱՌՈՏ ՑՈՒՑԱԿ ՓԵՐԻԱ ԳԱԽԱՌԻ ԳՐԶԱԳՐԵՐԻ

19. Աւետարան— Թերթ՝ 296, մեծութիւն՝ $14.5 \times 10 \times 6.5$ սմ., միւր՝ 10 թուրթ, մնացեալը նուրբ մազաղաթ, գրիչ՝ Ստեփանոս երէց, ժամանակ՝ 1667 թ., վայր՝ Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Նամակերտ գիւղի Ս. Թադէոս եկեղեցուն: Կոչւում է Ջրէհոր Աւետարան:

20. Աւետարան— Թերթ՝ 217, մեծութիւն՝ $20 \times 15 \times 4$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Ղուկաս եպիսկոպոս, ժամանակ՝ 1594 թ., վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Շահրուշադ գիւղի Ս. Սարգիս եկեղեցուն: Կոչւում է Ս. Մկրտիչ Աւետարան:

21. Աւետարան— Թերթ՝ 333, մեծութիւն՝ $18 \times 12 \times 5$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Բարսեղ քահանայ, ժամանակ՝ 1498 թ., վայր՝ Բաշբերունի գաւառի Ապիտակ գիւղ:

Պատկանում է Շուրիշկան գիւղի Ս. Բարսեղ Կեսարացի(?) Աւետարան:

22. Աւետարան— Թերթ՝?, մեծութիւն՝?, միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ 1587 թ., վայր՝ անյայտ: Պատկանում է Շուրիշկան գիւղի եկեղեցուն: Կոչւում է Թուխ Մանուկ Աւետարան(*):

23. Աւետարան— Թերթ՝ 277, մեծութիւն՝ $24 \times 15 \times 6.5$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Մխիթար, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Զիգան գիւղի Ս. Աստու-

ծածին եկեղեցուն: Կոչւում է Ս. Զաքարիա Աւետարան:

24. Աւետարան— Թերթ՝ 271, մեծութիւն՝ $18 \times 14 \times 6$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Սարգիս քահանայ, ժամանակ՝ 1592 թ., վայր՝ Բաղէշ:

Պատկանում է Սանգիբարան գիւղի Ս. Յովհաննէս եկեղեցուն: Կոչւում է Մաղիկ Աւետարան:

25. Աւետարան— Թերթ՝ 273, մեծութիւն՝ $18 \times 13 \times 4$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Անտոն երէց, ժամանակ՝ 1670, վայր՝ Շօշ (Սպահան) Գոշեր թաղ (Նոր-Ջուղա):

Պատկանում է Սանգիբարան գիւղի եկեղեցուն: Կոչւում է Ս. Մկրտիչ Աւետարան:

26. Աւետարան— Թերթ՝ 311, մեծութիւն՝ $29 \times 23 \times 7$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Պետրոս, ժամանակ՝ անյայտ (ամենահին յիշատակարանը կրում է Հայոց ՀՀ [1259] թիւը), վայր՝ անյայտ, գրութիւն՝ երկաթադիր:

Պատկանում է Սանգիբարան գիւղի եկեղեցուն: Կոչւում է Ս. Յովհաննէս Աւետարան:

27. Աւետարան— Թերթ՝?, մեծութիւն՝ $27 \times 20 \times 9$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Մկրտիչ քահանայ, ժամանակ՝ 1443 թ., վայր՝ Բաղէշ:

Պատկանում է Մեկերտ գիւղի Ս. Ստեփանոս եկեղեցուն: Կոչւում է Ս. Մկրտիչ Աւետարան:

28. Աւետարան— Թերթ՝ 296, մեծութիւն՝ $17.5 \times 13.5 \times 6.5$ սմ., միւր՝ թուրթ, գրիչ՝ Մկրտիչ քահանայ, ժամանակ՝ 1463 թ., վայր՝ Տփլիս:

Պատկանում է Աւարան գիւղի Ս. Գէորգ եկեղեցուն: Կոչւում է Ս. Մկրտիչ Աւետարան:

(*) Ցարինք տառչ մեծ տեսիլ եմ այս Աւետարանը եւ բուսկանը վերցրել. բայց վերջին տառքինքում, երբ ուզեցինք ցուցակագրութիւնը կազմել այնու ուր լինելը չիմացանք:

29. Աւետարան— Թերթ՝ 256, մեծութիւն՝ $20 \times 16 \times 5$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ Դաւիթ քահանայ, ժամանակ՝ 1640 թ., վայր՝ Սպահան-Շոշ:

Պատկանում է Սւարան գիւղի եկեղեցուն: Կոչւում է Ս. Գէորգ Աւետարան:

30. Աւետարան— Թերթ՝ 317, մեծութիւն՝ $17 \times 12.5 \times 5$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ Աստուածատուր, ժամանակ՝ 1657 թ., վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Խունդ գիւղի Ս. Գէորգ եկեղեցուն: Կոչւում է Մարգիկ Աւետարան:

31. Մաշտոց— Թերթ՝ 110, մեծութիւն՝ $19 \times 16 \times 3$ սմ., նիւթ՝ գեղնաւուն Հասո թուղթ, գրիչ՝ Սարգիս երէց, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Զիգան գիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցուն:

Այստեղ աւելացնենք, որ Աւետարաններ, շնորհիւ տուրք Համարուելուն, աւելի լաւ են պահպանուել միւս ձեռագրերից: Պիտի ուզէինք որ պահպանելու տեսակէտից բոլորն էլ որպէս աղգային Հարստութիւն սուրբ Համարուէին:

Բ. ❖

Անհատների պատկանող ձեռագրեր

Անցեալում գիւղի լաւագոյն գրագէտը Համարում էր քահանան, որը միաժամանակ եւ գիւղի մտաւորականն էր, որի մօտ գտնուում էին որոշ քանակով գրքեր: Գահանաներից շատերը ունէին իրենց գրադարանը, Հարիւրի Հասնոյ գրքերով, որոնց մի մասը լինում էին ձեռագրեր:

Այժմ էլ Փերիայում եղած գրչագրերը՝ նախկին քահանաների տներում ու նրանց ժառանգների մօտ եղած գրքերն են, որ ցրուել են այս ու այն կողմ:

Ձեռագիրը որպէս թանկարժէք իր, միշտ պտուտել է ձեռքից ձեռք եւ յաճախ էլ որպէս ժառանգութիւն՝ փոխանցուել սերնդից-սե-

րունդ: Ներկայ Փերիայում գտնուող անհատական ձեռագրերի մեծ մասամբ պատկանում են վերջին տեսակին, որոնք եւս զրուել են ժառանգների մէջ:

Ստորեւ նրանց Համառօտ նկարագրութիւնը:

1. Յայտնաւորք— Թերթ՝ 547, մեծութիւն՝ $36.5 \times 24 \times 7$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ Սիմոն եւ Յարութիւն, ժամանակ՝ 1718-րդ դար, վայր՝ անյայտ (Հասնարար Նոր-Ջուղա):

Պատկանում է Յակոբ Տէր Մկրտչեանին, Խոյզան գիւղ:

2. Քարոզգիրք— Թերթ՝ 283, մեծութիւն՝ $20.5 \times 12 \times 4.5$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ Յովհաննէս եւ Ստեփանոս, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Յակոբ Տէր Մկրտչեանին, Խոյզան գիւղ:

3. Աղբարք— Թերթ՝ 49, մեծութիւն՝ $15 \times 11 \times 1$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ Տէր Կիրակոս, ժամանակ՝ 1834 թ., վայր՝ Հաւանարար Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Արմենակ Տէր Յովհաննիսեանին, Խոյզան գիւղ:

4. Պարզատումար— Թերթ՝ 208, մեծութիւն՝ $14 \times 9 \times 3$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ անյայտ (Տարիգրերի աղիւսակը սկսւում է 1634 թուով): Վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Արմենակ Տէր Յովհաննիսեանին, Խոյզան գիւղ:

5. Մաշտոց— Թերթ՝ 236, մեծութիւն՝ $17.5 \times 12.5 \times 5$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ Տէր Ռստակէս, ժամանակ՝ 1630 թ., վայր՝ Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Արմենակ Տէր Յովհաննիսեանին, Խոյզան գիւղ:

6. Բառարան— Թերթ՝ 71, մեծութիւն՝ $19 \times 11.5 \times 1.5$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Արմենակ Տէր Յովհաննիսեանին, խոյան գիւղ:

7. Քարոզգիրք— Թերք՝ 185, մեծութիւն՝ 19.5x14x3.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Ստեփանոս երէց, ժամանակ՝ 1628 թ., վայր՝ Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Արմենակ Տէր Յովհաննիսեանին, խոյան գիւղ:

8. Տաղարան—(*) Թերք՝ 159, մեծութիւն՝ 14.5x10x2.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Ղարան սարկաւադ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Արմենակ Տէր Յովհաննիսեանին, խոյան գիւղ:

9. Մաշտոց— Թերք՝ 131, մեծութիւն՝ 18x11.5x3 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ 1741 թ., վայր՝ Հաւանարար Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է խոյանի Արմենակ Գրադարեանին:

10. Թաքիւ— Թերք՝ 351, մեծութիւն՝ 29.5x20.5x7 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Ծատուր Տէրտէրեանին, Հաղարջի գիւղ:

11. Յայտաւորք— Թերք՝ 612, մեծութիւն՝ 36x24x12.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Գալի Յովհաննէս, ժամանակ՝ 1587 թ., վայր՝ Համիթ, զրոյ Հովանեաւ սրբոյն Սարգսի գորավարին:

Պատկանում է Զաքար Տէրտէրեանին, Հաղարջի գիւղ:

12. Մաշտոց— Թերք՝ 303, մեծութիւն՝ 18.5x14x7.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

(*) Ցաղարանը բաժանուել է մեծ քանակութեամբ, որոնց մեծ մասը պատկանում է Յովհաննէս Թալաւանցուն, իսկ միւսները՝ Նազարին եւ այլոց:

Այս մասին կ'ամփոփուեմք առանձին:

Պատկանում է Պողոս Դաւթաշեանին, Հաղարջի գիւղ:

13. Խրախմբ— Թերք՝ 370, մեծութիւն՝ 23.5x18x6.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Գրիգոր երէց, ժամանակ՝ 1664 թ., վայր՝ Հաւանարար Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Մելիք Վ. Տէրտէրեանին, Հաղարջի գիւղ:

14. Տօնացոյց— Թերք՝ 159, մեծութիւն՝ 14.5x10x3 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Գաղար սարկաւադ Տաթեւացի, ժամանակ՝ 1624 թ., վայր՝ անյայտ, Հաւանարար Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Կարապետ Խէչումեանին, Հաղան գիւղ:

15. Քարոզգիրք— Թերք՝ 203, մեծութիւն՝ 21x15x4.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Մաղաք Խէչումեանին, Հաղան գիւղ:

16. Աւտարան— Թերք՝ 298, մեծութիւն՝ 21x15.5x4.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ անյայտ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Վահան Աղազարեանին, Սանդիկարան գիւղ:

17. Յայտաւորք— Թերք՝ 664, մեծութիւն՝ 32x24x12 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Վարդանէս երէց, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ անյայտ:

Պատկանում է Գրիգոր Աղազարեանին, Սանդիկարան գիւղ:

18. Քարոզգիրք— Թերք՝ 244, մեծութիւն՝ 14x10x4.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Տէր Պետրոս, ժամանակ՝ 1635 թ., վայր՝ Հաւան:

Պատկանում է Գրիգոր Աղազարեանին, Սանդիկարան գիւղ:

19. Մաշտոց— Թերք՝ 179, մեծութիւն՝ 16x11x4.5 սմ., միւք՝ թուղթ, գրիչ՝ Տէր Յովհաննէս Տէր Ստեփանոսեան, ժամանակ՝ 1796 թ., վայր՝ Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Գրիգոր Աղապարեանին,
Սանգիբարան գիւղ:

20. Քարոզգիրք— Թերթ՝ 209, մեծաւ-
քիւն՝ $20 \times 14 \times 4$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝
Ստեփանոս վարդապետ Համազանեցի, ժա-
մանակ՝ 1654 թ., վայր՝ Հաւանաբար Նոր-
Ջուղա:

Պատկանում է Գրիգոր Աղապարեանին,
Սանգիբարան գիւղ:

21. Յայտնաւորք— Թերթ՝ 79, մեծաւ-
քիւն՝ $32 \times 23 \times 3$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝
Յովսէփ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ ան-
յայտ:

Պատկանում է Տէն. Թամար Ամիրեանին,
Խոյզան գիւղ:

22. Մաշտոց— Թերթ՝ 132, մեծաւքիւն՝
 $17.5 \times 13.5 \times 3$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝
անյայտ, ժամանակ՝ անյայտ, վայր՝ ան-
յայտ:

Պատկանում է Նիկողայոս Բաղումեա-
նին, Սանգիբարան գիւղ:

23. Ժամագիրք— Թերթ՝ 147, մեծաւ-
քիւն՝ $17 \times 11 \times 3$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝
Տէր Յովհաննէս, ժամանակ՝ 1795 թ.,
վայր՝ Հաւանաբար Նոր-Ջուղա:

16 Յուլիս 1965

Պատկանում է Գարեգին Մակարեանին,
Խոյզան գիւղ:

24. Աւետարան— Թերթ՝ 257, մեծաւ-
քիւն՝ $17 \times 12.5 \times 3$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գր-
իչ՝ Տէր Թադէոս, ժամանակ՝ 1913 թ.,
վայր՝ Նոր-Ջուղա:

Պատկանում է Շերամ Տէրտէրեանին,
Բոլորան գիւղ:

25. Մաշտոց— Թերթ՝ 147, մեծաւքիւն՝
 $20 \times 12.5 \times 2.5$ սմ., նիւթ՝ թուղթ, գրիչ՝
Տէր Յովհաննէս, ժամանակ՝ 1829 թ.,
վայր՝ Բոլորան գիւղ:

Պատկանում է Գալուստ Տէրտէրեանին,
Բոլորան գիւղ:

Վերոյիշեալ անձնական ձեռագիրներից
թիւ 9, 22 եւ 23-ը անցեալ տարի, տողերս
գրողի միջոցով նուիրուեցին Ս. Ամենա-
փրկչեան Վանքի Թանգարան-Մատենադա-
րանին, իսկ թիւ 17, 18, 19, 20 եւ 25-ը
այժմ գտնւում են Նոր-Ջուղայում, իրենց
տէրերի այնտեղ փոխադրուելու պատճա-
ռով:

Բացի Ամենափրկչեան Վանքի շուրջ 700
ձեռագիրներից, Ջուղայում կան անհատների
պատկանող այլ ձեռագրեր եւս, որոնց մա-
սին մի այլ առիթով:

Լ. Գ. ՄԻՆԱՍԵԱՆ,